

Erlent eignarhald í laxeldi og sjávarútvegi

Eftir Valdimar Inga Gunnarsson

Í skýrslu starfshóps sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um stefnumótun í fiskeldi frá árinu 2017 var lagt til „að ekki verði settar sérstakar takmarkanir á erlent eignarhald í íslensku fiskeldi. Slíkar reglur myndu draga úr fjárfestingum erlendra aðila í fiskeldi hér á landi og þannig skapa óvissu um frampróun fiskeldis“. Á þessum tíma voru laxeldisfyrirtæki með erlenda eignaraðild þá þegar komin í meirihlutaeigu útlendinga. Í rökstuðningnum var meðal annars bent á alþjóðlegar skuldbindingar og að ekki væri heimilt að takmarka „fjárfestingar erlendra aðila á EES-svæðinu“. En er það þannig?

Ávinningurinn

Vinna stefnumótunarhópsins gekk út á að stærstum hluta að útbúa leikreglur sem tryggðu mikinn fjárhagslegan ávinning fyrir íslenska leppa og erlenda fjárfesta. Stjórnarformenn Arnarlax og Fiskeldis Austfjarða voru leiðandi í stefnumótunarhópnunum og með því að koma í veg fyrir að sett yrði takmörkun á eignarhald erlendra fjárfesta var hægt að ná í ódýr leyfi fyrir hönd erlendra umbjóðenda:

- Setja laxeldisfyrirtækin á erlendan hlutabréfamarkað, auka eftirspurnina og ná miklum fjárhagslegum ávinningi.
- Einn eða fáir erlendir aðilar eignist meirihluta, verðleggja hlutabréfin, selja síðan ákveðinn hluta bréfanna við skráningu á erlendan hlutabréfamarkað og eiga þannig möguleika ná til baka öllum þeim fjárfestingum sem búið var að leggja í félagið.

Af hverju aðrar reglur fyrir laxeldi?

Í lögum um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri nr. 34/1991 er m.a. ákvæði um að fiskveiðar í efna-hagslögsögu Íslands séu eingöngu heimilær fyrirtækjum sem ekki eru í eigu erlendra aðila að meira leyti en 25% sé miðað við hlutafé eða stofnfé. Skv. fyrirspurn á 150. lögjafarþingi

Valdimar Ingi Gunnarsson

(þingskjal 1720-539. mál) kemur fram að eignarhlutur erlendra aðila er mjög lítil í íslenskum sjávarútvegsfyrirtækjum. Í þessu samhengi er einnig vert að benda á umfjöllun í fjölmiðlum þar sem hefur komið fram mikil andstaða við uppkaupt erlendra aðila á laxveiðiám og landsvæðum, m.a. af stjórnmálamönnum. Af hverju eiga aðrar reglur

að gilda um erlent eignaraðild í laxeldisfyrirtækjum? Í nágrannalöndum okkar eru oft ákvæði um takmarkað eignarhald útlendinga og í því samhengi má nefna Færeyjar þar sem það á bæði við um sjávarútveg og laxeldi.

Færeyska leiðin

Það er athyglisvert að stefnumótunarhópurinn mælti „jafnframt ekki með þeirri aðferð að takmarka atkvæðisrétt erlendra aðila í hlutafélögum eins og gert er í færeyskum hlutafélögum sem stunda fiskeldisstarfsemi“. Nýlega voru settar reglur um erlent eignarhald í laxeldisfyrirtækjum í Færeyjum, um 20% hámark á annaðhvort beint eða óbeint erlent eignarhald. Nú þegar er laxeldisfyrirtæki í Færeyjum í fullri eigu erlendra aðila eins og í tilfelli Mowi en reglurnar eru nú þannig að fyrirtækið hefur ekki möguleika að auka umsvif sín í sjókvíaldri á laxi. Það má margt læra af nágrönnum okkar Færeyingum.

Vinna að sérhagsmunum

Stjórnarformenn Arnarlax og Fiskeldis Austfjarða voru leiðandi í vinnu stefnumótunarhópsins og þeir sem leppar voru að gæta hagsmuna erlendra fjárfesta. Það kemur því ekki á óvart að unnið var á móti því að hömlur væru settar á erlent eignarhald. Jafnframt var lítið fjallað í stefnumótunarskýrslunni um fjárhagslegan ávinning fyrir þjóðarbúið, eflaust vegna þess að fyrirséð var að fjárhagslegur ávinningur vegna verðlagningar á eldisleyfum og hugsanlegs arðs færi að mestu til erlendra fjárfesta. Aftur á móti kemur það á óvart að ekki var tekið á þessu máli við gerð laga um fiskeldi í ráðuneytinu eða á öðrum vettvangi.

» Búið er að ráðstafa hagnaðinum í formi mikillar eignamyndunar erlendra fjárfesta, upp á tugi milljarða króna, sem byggist að mestu á virði eldisleyfa.

Engin umræða á þinginu

Eignarhald fékk enga efnislega umfjöllun á Alþingi Íslendinga og kann það að hafa eðlilegar eða óeðlilegar skýringar. Það átti sér stað mikill loðbúsmi íslenskra leppa sem héldu fast að alþingismönnum ákveðnum sjónarmiðum í þágu erlendra fjárfesta. Í því sambandi má minna á ummæli á þinginu eins og „ég vona að hv. þingmaður sé sam- mála mér um að löggjöf eigi að miðast almennt við lagaumhverfi þeirra sem hún á að ná til en ekki með einhverjum krúsindúllum til að mæta einstaka fyrirtækjum sem loðbiast á Alþingi“. Jafnframt yfirgæfði umræðan umhverfismál laxeldis og því e.t.v. ekki óvænt að alþingismenn misstu fókusinn frá þessu máli og öðrum sem skiptu miklu máli.

Það er búið að ráðstafa hagnaðinum

Í stefnumótunarskýrslunni kemur fram: „Pau rök hafa heyrst að hagnaður í fyrirtækjum sem lúta erlendri eignaraðild sé fluttur úr landi og eigendur ráðstafi honum erlendis og fjárfesti ekki hér á landi. Hvort þetta verður raunin á eftir að koma í ljós.“ Leiðandi aðilar í stefnumótunarhópnunum gerðu sér grein fyrir því að lykkillinn að miklum fjárhagslegum ávinningi var að setja ekki takmörk á erlent eignarhald. Það gaf möguleika á að skrá félögin á erlendan hlutabréfamarkað og „hækka í haft“ ódýru íslensku leyfin um tugi milljarða króna. Það er því nú þegar komið í ljós að búið er að ráðstafa hagnaðinum í formi mikilla eignamyndunar erlendra fjárfesta, upp á tugi milljarða króna, sem byggist að mestu á virði eldisleyfa.

Höfundur er sjávarútvegsfræðingur og hefur m.a. unnið við ýmis mál tengd fiskeldi í rúm þrjátíu ár.
valdimar@sjavarutvegur.is